

การจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐานเพื่อความตระหนักรู้การวิจัย
รับใช้สังคมในระดับอุดมศึกษา

Research and Community-Based Learning for Social Service Research Awareness in Higher Education

บรรพต พิจิตรกำเนิด¹ นันทวัน เรืองอร่าม¹ ฐิติยา เนตรวงษ์* ปาณิศรา ธรรมจума¹ และภักवलัญญ์ อุ่มบุญ¹
**Bunpod Phijitkamnerd¹ Nantawan Ruangaram¹ Titiya Netwong^{2*}
Panisara Thamjutha¹ and Phakwalan Umboon¹**

Received: August 4, 2019; Revised: January 7, 2020; Accepted: January 20, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาที่
ระบุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของบัณฑิตอย่างน้อย 5 ด้าน คือ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา
ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และ
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการพัฒนา
ผู้เรียน รวมถึงส่งเสริมคุณลักษณะอื่นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงตามวิถีโลก
ส่งเสริมความเป็นพลเมือง คำนึงถึงความเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในบทความได้นำเสนอแนวทางการจัดการ
เรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐานซึ่งเป็นการบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานและ
การเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน เป็นทางเลือกการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาได้ลงมือปฏิบัติ
ดำเนินการวิจัยเพื่อการแก้ปัญหาภายในชุมชน ได้ร่วมมือกันสร้างโครงการวิจัยร่วมกัน เพื่อนำผลการวิจัย
มาใช้ประโยชน์ในชุมชนได้ ส่งผลต่อผู้เรียนได้ตระหนักรู้การวิจัยรับใช้สังคม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ
1) เตรียมความพร้อมเรียนรู้เนื้อหาจากการวิจัย 2) กลยุทธ์การเรียนรู้เลือกใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ด้วย
กระบวนการวิจัย ใช้ปัญหาจากชุมชนเป็นฐาน 3) ดำเนินการวิจัย 4) การสะท้อนคิดผ่านประสบการณ์ที่มี
ผลต่ออารมณ์และความรู้สึก ความตระหนักรู้การวิจัย 5) ประเมินผลการเรียนรู้ โดยแนวทางนี้เน้นการ
พัฒนาด้านจิตพิสัย ให้ผู้เรียนได้รู้จักกับชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยที่ได้วิเคราะห์ความต้องการชุมชนที่สามารถ

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

² คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University

² Faculty of Science and Technology, Suan Dusit University

* Corresponding Author E - mail Address: titiya_net@dusit.ac.th

ช่วยเหลือแก้ปัญหาแก่ชุมชนได้โดยนำความรู้ในห้องเรียนมาประยุกต์ใช้ ซึ่งทั้งผู้เรียนและชุมชนต่างได้รับประโยชน์จากกิจกรรมนั้น ๆ เป็นประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย ผู้เรียนมองเห็นความสำคัญ ความรับผิดชอบ และผลที่เกิดขึ้น ผลการเรียนรู้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิทั้ง 5 ด้านได้ และส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้การวิจัย 5 ขั้นคือ 1) การรับรู้การวิจัย 2) การตอบสนองต่อการวิจัย 3) การเห็นคุณค่าการวิจัย 4) การจัดระบบคุณค่าการวิจัย และ 5) การสร้างลักษณะนิสัยต่อการวิจัย

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐาน; ความตระหนักรู้การวิจัย; การรับใช้สังคม

Abstract

The objectives of this article are to provide an understanding of instructional in higher education. The learning outcomes expect of graduates at least 5 area as follows: ethics and moral, knowledge, cognitive skill, interpersonal skills and responsibility, and numerical analysis, communication and information technology. To be the guideline for choosing appropriate instructional techniques to develop students. Including promoting desirable features that help learners prepare for changes in the world, promote citizenship and considering the part of society. In this article presenting guideline of research and community-based learning, that integrated research - based learning and community - based learning. Research and community-based learning is an alternative instructional for students in higher education to practice, conduct research for solving problems within the community. The students and community have collaborated to create a joint research project, to use the research results to be useful in the community, and learners are aware of the social service research consists of 5 steps: 1) prepare to learn content from research, 2) learning strategies to use learning techniques with research process and use the problems based from the community, 3) conduct research, 4) reflections through experiences that affect emotions and feelings of research awareness, and 5) evaluate learning results. By this approach, focusing on the development of the affective domain allowing students to get to know the community through a research process that analyzes community needs that can help solve problems for the community by applying knowledge in the classroom to apply. Students and communities benefit from the activities that are mutually beneficial. Learners see the importance, responsibility, and consequences will result in students following 5 area of Thai Qualification Framework for Higher Education. As a result, learners become 5 stages of research awareness are 1) research reception, 2) research responding, 3) research value, 4) research value management system, and 5) research creating traits.

Keywords: Research and Community-Based Learning; Research Awareness; Social Service

https://www.tci-thaijo.org/index.php/RMUTI_SS/

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาได้ระบุดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของบัณฑิตระดับปริญญาบัณฑิตอย่างน้อย 5 ด้านคือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์ตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงต้องอาศัยเทคนิควิธีที่บูรณาการศาสตร์ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา รวมถึงคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แบบสืบสอบ การเรียนรู้แบบผสมผสานเทคโนโลยี การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2560; พิมพันธ์ และเพยาว์, 2558) ซึ่งปัจจุบันจะต้องมีการบูรณาการเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 รวมถึงให้ครอบคลุมผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานเป็นการบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดำเนินการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัย ร่วมกับการจัดสภาพการณ์โดยใช้บริบทสังคมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกับชุมชน ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระรายวิชาและใช้ผลการวิจัยมาเป็นเนื้อหาสาระ รวมถึงกระบวนการวิจัยในการศึกษาเนื้อหาสาระ และสะท้อนประสบการณ์ภายในชุมชนและสังคม ให้ผู้เรียนลงมือทำวิจัยโดยตรงหรือช่วยฝึกฝนทักษะการวิจัยต่าง ๆ แก่ผู้เรียนและชุมชน กระตุ้นผู้เรียนผ่านกิจกรรมให้มีการรวมทฤษฎีกับการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทั้งแก่ชุมชนและผู้เรียนเองที่จะได้สร้างความตระหนักรู้การวิจัย

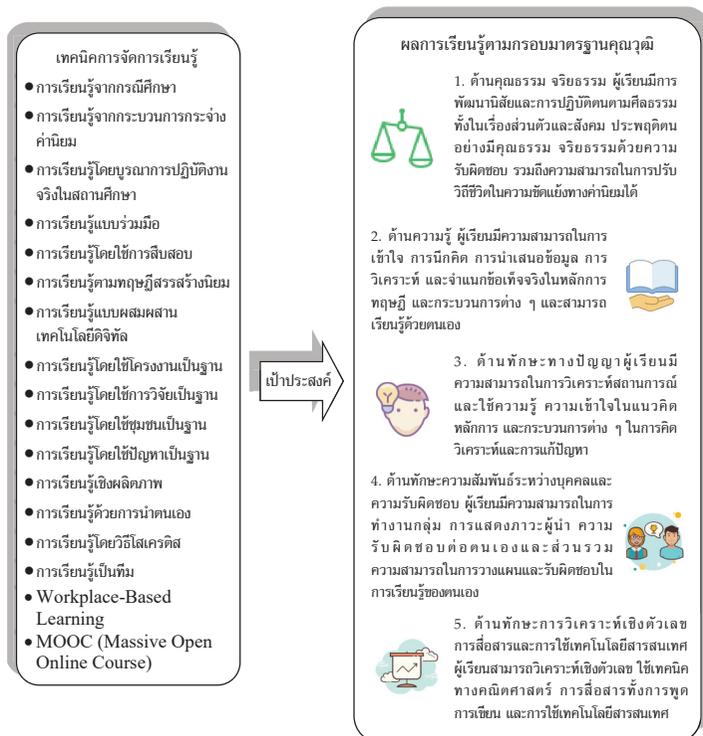
ความตระหนักรู้ (Awareness) เป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Domain) ซึ่งคล้ายกับความรู้ (Knowledge) ซึ่งเป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดของความรู้ ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วจะเกิดการรับรู้ เมื่อรับรู้ในขั้นต่อ ๆ ไป ก็จะเข้าใจในสิ่งเร้านั้นจนเกิดความคิดรวบยอดและนำไปสู่การเรียนรู้คือ มีความรู้ในสิ่งนั้นและนำไปสู่การเกิดความตระหนักรู้ในที่สุด ซึ่งความรู้และความตระหนักรู้ต่างก็นำไปสู่การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลต่อสิ่งเร้านั้น ๆ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานเป็นการให้ผู้เรียนได้รู้จักกับชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยที่ได้วิเคราะห์ความต้องการชุมชนที่ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือแก้ปัญหาแก่ชุมชนได้โดยนำความรู้ในห้องเรียนมาประยุกต์ใช้ ซึ่งทั้งผู้เรียนและชุมชนต่างได้รับประโยชน์จากกิจกรรมนั้น ๆ เป็นประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย โดยเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในชุมชน ส่วนผู้เรียนมองเห็นความสำคัญ ความรับผิดชอบและผลที่เกิดขึ้นจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ต่อสิ่งนั้น ๆ (กรรณา, 2552) ที่จะเข้าใจกระบวนการวิจัย เกิดความคิดรวบยอด นำไปสู่การเรียนรู้การวิจัย และนำไปสู่ความตระหนักรู้การวิจัยในที่สุด

การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อนำมาจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ จะต้องสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชนเพื่อปรับให้เหมาะกับผู้เรียนและชุมชน จึงจะทำให้การดำเนินกิจกรรมในเรื่องที่ต้องการแก้ปัญหาแก่ชุมชนและใช้ประโยชน์แก่ชุมชนได้ คนในชุมชนต้องร่วมมือกับมหาวิทยาลัย และนักศึกษาก่อเกิดการพัฒนาในประเด็นที่สนใจ ISSN 2672-9342 (Online)

ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนและสถานศึกษา ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้จากการดำเนินการวิจัย ก่อเกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้เรียนและชุมชนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

การจัดการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษา

การจัดการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ได้พัฒนาตนเองจากประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการศึกา ซึ่งเป็นผลการเรียนรู้อย่างน้อย 5 ด้านคือ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้ผู้เรียนประพฤติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ด้วยความรับผิดชอบทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม 2) ด้านความรู้ ให้ผู้เรียนเข้าใจ วิเคราะห์ และจำแนกข้อเท็จจริงในหลักการ ทฤษฎี กระบวนการต่าง ๆ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) ด้านทักษะทางปัญญา ให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ สถานการณ์ การแก้ปัญหาด้วยความเข้าใจและสร้างสรรค์ 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ให้ผู้เรียนสามารถทำงานเป็นทีม มีภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบต่อ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์ตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์ สถิติ การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องมีวิธีการที่หลากหลาย บูรณาการศาสตร์ และวิธีการที่เหมาะสมปรับเหมาะกับผู้เรียน เทคนิคการเรียนรู้ที่เหมาะสมในระดับอุดมศึกษาที่ส่งผลต่อวัตถุประสงค์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2560; จิตติยา และคณะ, 2561) สรุปได้ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 เทคนิคการจัดการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ

จากรูปที่ 1 เทคนิคการจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษามีหลากหลายวิธี ความต้องการผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ คุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์ จึงต้องมีการบูรณาการเทคนิควิธีเพื่อส่งเสริมผลการเรียนรู้และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 แก่ผู้เรียนสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2570 และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2565 ที่ได้ระบุประเด็นการพัฒนาระดับอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562) ดังนี้

1) การสร้างคน มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต และมีทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

2) การสร้างองค์ความรู้ มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อสะสมความรู้เพื่อเป็นการวางรากฐานสำหรับอนาคต และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน

3) การสร้างนวัตกรรม การพัฒนาระบบนิเวศทางนวัตกรรมในด้านต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการสร้างและแปลงนวัตกรรมสู่มูลค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม

4) การปรับบทบาทมหาวิทยาลัย มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยเป็นฟันเฟืองสำคัญ สำหรับการสร้างคน สร้างองค์ความรู้ และการสร้างนวัตกรรมตอบโจทย์ประเทศ ผ่านการปรับเปลี่ยนบทบาทภารกิจของมหาวิทยาลัย เปลี่ยนหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งจัดระบบ และการบริหารจัดการ

กล่าวได้ว่าจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐาน ซึ่งบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน ที่มุ่งให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เน้นกิจกรรมให้ผู้เรียนดำเนินการวิจัยอย่างถูกต้อง (ไพฑูริย์, 2555; ลินธะวา, 2557) ควบคู่กับการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกับชุมชนกระตุ้นผู้เรียนผ่านกิจกรรมให้มีการรวมทฤษฎีการวิจัยกับการลงมือปฏิบัติการวิจัยร่วมกับชุมชน (McIlrath, L. and McDonnell, C., 2018) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐาน จึงเป็นทางเลือกการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติดำเนินการวิจัยเพื่อการแก้ปัญหาภายในชุมชน ได้ร่วมมือกันสร้างโครงการวิจัยร่วมเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในชุมชนได้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐานในหัวข้อต่อไป

วิธีการดำเนินงาน

นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2570 และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2565 ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาโลก และมาตรการเพื่อส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระบุว่าเยาวชนต้องมีทักษะแห่งอนาคต โดยเฉพาะทักษะด้านวิจัย วิศวกรรม และนวัตกรรม มีการนำผลการวิจัยต่อยอดองค์ความรู้ มีการวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ และลดความเหลื่อมล้ำโดยส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมสำหรับเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรม (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562) มหาวิทยาลัยจึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว และให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา รวมถึงคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็น

สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในบทความนี้จึงขอเสนอการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน เพื่อใช้การวิจัย การใช้นวัตกรรมสังคมเข้าไปช่วยแก้ปัญหาในชุมชน จากการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน ซึ่งจำเป็นต้องบูรณาการการเรียนรู้ทั้งสองรูปแบบในการสร้างความตระหนักถึงการวิจัยแก่ผู้เรียนจากการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐาน

1. การเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research-Based Learning)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research-Based Learning) หรือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยหรือผลการวิจัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ โดยอาจใช้การประมวลผลงานวิจัยมาประกอบการสอนเนื้อหาสาระ ใช้ผลการวิจัยมาเป็นเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ ใช้กระบวนการวิจัยในการศึกษาเนื้อหาสาระ หรือให้ผู้เรียนลงมือทำวิจัยโดยตรงหรือช่วยฝึกฝนทักษะการวิจัยต่าง ๆ แก่ผู้เรียน (สินธะวา, 2557) ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานถือเป็นวิธีการสอนที่สนับสนุนแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีลักษณะการดำเนินกิจกรรมให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับดำเนินการวิจัย ด้วยการนำเนื้อหาที่ได้จากการวิจัยมาใช้ควบคู่กับการสอนกระบวนการวิจัยที่ละขั้นตอนอย่างเป็นลำดับ จนผู้เรียนเกิดทักษะในการดำเนินการทำวิจัยอย่างถูกต้อง (ไพฑูริย์, 2555) การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานเป็นกิจกรรมที่ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ในศาสตร์ของตน ทักษะการปฏิบัติงาน ทักษะกระบวนการวิจัย ทักษะกระบวนการคิดและสร้างเจตคติที่ดีต่อการดำเนินการวิจัย รวมถึงการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน สามารถจัดได้ 4 กลุ่มดังนี้ (สินธะวา, 2557; พวงพกา, 2560)

1) การสอนโดยใช้วิธีวิจัยเป็นวิธีสอน คือ ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติทำวิจัยในระดับต่าง ๆ เช่น การทำการทดลองในห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์หรือห้องปฏิบัติการเป็นกรณีศึกษา การทำโครงการการทำวิจัยเอกสาร การทำวิจัยขนาดเล็ก การทำวิทยานิพนธ์ และอื่น ๆ

2) การสอนโดยให้ผู้เรียนได้ร่วมทำโครงการวิจัยกับอาจารย์หรือเป็นผู้ช่วยวิจัยในโครงการวิจัยของอาจารย์ เป็นแนวคิดเรื่อง Under Study Concept

3) การสอนโดยให้ผู้เรียนศึกษางานวิจัยของอาจารย์ผู้สอนและของนักวิจัยชั้นนำในศาสตร์เพื่อเรียนรู้ว่าอะไรเป็น Frontier Knowledge ในศาสตร์ของตน เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา เรียนรู้ผลการวิจัย เรียนรู้หลักการและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนั้น ๆ เรียนรู้การนำผลการวิจัยไปใช้ และการต่อยอดวิจัยต่อไป เป็นต้น

4) การสอนโดยใช้ผลการวิจัยประกอบการสอน เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้ว่าทฤษฎีความรู้ใหม่ ๆ ในศาสตร์ของตนขณะนั้นเป็นอย่างไร เป็นการสร้างศรัทธาให้ผู้เรียนมีต่ออาจารย์ผู้สอน ส่วนผู้สอนมีโอกาสปรับเปลี่ยนและพัฒนาวิธีการสอนของตนให้มีความทันสมัยในศาสตร์วิชาชีพ และการบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานสามารถจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาเชิงบวกได้ เชื่อมโยงการเรียนรู้และทักษะทางปัญญาให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเกิดประสบการณ์จริงจากการได้ลงมือปฏิบัติ หากจะให้ประสบความสำเร็จจากการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวผู้สอนต้องมีเวลาในการติดตามงานวิจัยกับผู้เรียนอย่างใกล้ชิด วางแผนร่วมกันและคอยให้คำปรึกษาซึ่งจะเป็นประโยชน์กับผู้เรียนและสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการดังกล่าว ทั้งนี้ผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้เป็นเป้าหมายสูงสุดของการวิจัยโดยเฉพาะการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงสาธารณะ ที่มีผู้นำผลการวิจัยไปใช้

ประโยชน์โดยชุมชน ดังนั้นการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาเชิงประสบการณ์ (Empirical Education) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกับชุมชน และสะท้อนประสบการณ์ภายในชุมชนและสังคม (McIlrath, L. and McDonnell, C., 2018) กระตุ้นผู้เรียนผ่านกิจกรรมควบคู่กับการเรียนรู้โดยการวิจัยเป็นฐาน ในการเสริมสร้างศักยภาพและการเป็นหุ้นส่วนระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน

2. การเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL)

การจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีแนวคิดต่อประเด็นพัฒนาการจัดการศึกษาในระบบของไทยว่าโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นแหล่งผลิตขนาดใหญ่ สถานศึกษาเป็นกลไกการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า (ศรีวรรณ, 2557) การศึกษาทำให้คนรู้เท่าทัน ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าและในสังคมแข่งขัน การให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและใช้ความรู้เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตสามารถใช้ความรู้จัดการตนเองได้เพิ่มมากขึ้น แต่ในทางกลับกัน แบบแผนการจัดการศึกษาโดยสถานศึกษาได้แยกคนออกจากชุมชน สังคม วัฒนธรรม จิตวิญญาณของความเป็นท้องถิ่น จนลืมรากเหง้า วิถีชีวิต และความเป็นตัวตนเกือบสิ้นเชิง แยกการศึกษาออกจากครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น วัด ศาสนสถาน ที่มีบรรพบุรุษ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและคุณธรรมเป็นกลไกเชื่อมโยงคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ กล่าววาทามองในภาพกว้างเกี่ยวกับอนาคตด้านสังคมการศึกษา กลุ่มคนที่เข้าไม่ถึงการศึกษาและการเรียนรู้จะถูกกลืนและทอดทิ้งโดยระบบการแข่งขัน คุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมของคนจะลดลง เด็กและเยาวชนให้ความสำคัญในโลกของตนเอง จะห่างเหินและละเลยบุพการี บรรพชนและความเป็นไปของสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์มี 4 ขั้นตอนประกอบด้วย PSRA ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อม (Preparing: P) เป็นการเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้และข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนโดยการวางแผนร่วมกับตัวแทนชุมชน กำหนดแผนผังการดำเนินการ ปฏิทินการปฏิบัติงานในการลงพื้นที่ กำหนดวัตถุประสงค์ แผนการดำเนินการ พัฒนาเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เช่น แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ให้มีความถูกต้องเหมาะสมชัดเจน รวมทั้งการจัดเตรียมสื่อหรือเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการศึกษา สำรวจและการเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชน รวมทั้งการสร้างความตระหนักและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

ขั้นที่ 2 กลยุทธ์การเรียนรู้ (Strategies: S) เลือกใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ มีการบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันและเลือกใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายและมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้เทคนิคการเรียนรู้ต่าง ๆ ประกอบด้วย การใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้แบบร่วมมือ การสืบเสาะหาความรู้ กระบวนการเทคโนโลยี การทำโครงการ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยการเรียนรู้ทั้งหมดใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ มีการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้วยการแก้ปัญหาและความต้องการจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่พบในชุมชน

ขั้นที่ 3 สู่ผลสะท้อนคิด (Reflection: R) เป็นกระบวนการช่วยให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดผ่านประสบการณ์ที่มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึก ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการค้นพบตนเองเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่นำไปสู่การคิดอย่างมีวิจารณญาณ อาจทำโดยวิธีการเขียนบันทึกการสะท้อนคิด การสอบถาม การสัมภาษณ์ ประเมินผลการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในการดำเนินการ เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่พบขณะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสม

แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเป็นส่วนสำคัญของการสะท้อนคิด

ขั้นที่ 4 ประเมินประสิทธิผล (Assessing: A) การประเมินผลการจัดกิจกรรมของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการประเมินนั้น คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมีการประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ประเมินจากการปฏิบัติงาน การสังเกตพฤติกรรม การสอบถาม การสัมภาษณ์ ภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ชิ้นงานและแบบทดสอบโดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมินประกอบด้วย ครู นักเรียน ผู้ปกครองชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สรุปได้ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

กล่าวได้ว่าการศึกษาเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการจัดการศึกษาโดยอาศัยข้อมูลอย่างรอบด้านของชุมชนแล้วจะทำให้ทราบว่าชุมชนนั้นมีความเป็นมาอย่างไรและมีปัญหาอะไรบ้าง แล้วใช้ปัญหาของชุมชนนั้นมาเป็นโจทย์ในการพัฒนา เพราะฉะนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจึงเป็นงานการศึกษาที่ใช้แก้ปัญหาชุมชนนั้นได้อย่างแท้จริง ในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมในการมีส่วนร่วม ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองเป็นตัวของตัวเอง รูปแบบของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย การร่วมตัดสินใจดำเนินการ การร่วมดำเนินกิจกรรม การร่วมรับผลประโยชน์ การร่วมในการติดตามและประเมินผล การบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐาน จึงเป็นการจัดการศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัย ใช้ผลการวิจัยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัยกับผู้เรียน ได้นำไปใช้ประโยชน์ในชุมชนได้อย่างแท้จริง

3. การบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐาน ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน (ไพฑูริย์, 2555; พวงพกา, 2560; ศรีวรรณ, 2557; ทิศนา, 2562) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อมเรียนรู้เนื้อหาจากการวิจัย ผู้สอนนำผลวิจัย หรือเรียนเนื้อหาในศาสตร์ ให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหา และได้ฝึกการวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในการสร้างการรับรู้ ค่านิยม จัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้กระบวนการวิจัย ความสำคัญและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ การเต็มใจรับรู้ การควบคุมการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 กลยุทธ์การเรียนรู้ เลือกใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย ใช้ปัญหาจากชุมชนเป็นฐาน และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการดำเนินกิจกรรมและการสื่อสาร ให้ผู้เรียนตอบสนองต่อการดำเนินการวิจัยในชุมชน ผู้สอนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็น การสืบเสาะหาความรู้ การสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้มีประสบการณ์การวิจัย กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม การยินยอมตอบสนอง การเต็มใจตอบสนอง และความพึงพอใจในการตอบสนอง

ขั้นที่ 3 ดำเนินการวิจัย ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนทำวิจัย ฝึกปฏิบัติ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยในชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นการส่งเสริมการเห็นคุณค่าของการวิจัย การได้เล็งเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนหรือบุคคลอื่นเมื่อดำเนินการวิจัย ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการยอมรับในคุณค่านั้น การชื่นชอบและผูกพันในคุณค่านั้น

ขั้นที่ 4 ลู่อการสะท้อนคิด การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดผ่านประสบการณ์ที่มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึก ความตระหนักรู้การวิจัย ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการค้นพบตนเองเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่นำไปสู่การคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยวิธีการเขียนบันทึกการสะท้อนคิด การสอบถาม การสัมภาษณ์ ประเมินผลการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในการดำเนินการวิจัย ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการวิจัยและเกิดเจตคติที่ดีต่อการวิจัย เป็นการส่งเสริมการจัดระบบความตระหนักรู้การวิจัย

ขั้นที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินผลการจัดกิจกรรมของกระบวนการวิจัย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยมีการประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน ประเมินจากการปฏิบัติงานการวิจัย การสังเกตพฤติกรรมการสอบถาม การสัมภาษณ์ ภาระงานที่ได้รับมอบหมาย และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตนที่สะท้อนความตระหนักรู้การวิจัยอย่างสม่ำเสมอโดยติดตามผลการปฏิบัติและให้ข้อมูลป้อนกลับและการเสริมแรงเป็นระยะ ๆ ผู้สอนต้องกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่มีหลักยึดในการตัดสินใจ การปฏิบัติตามหลักยึดนั้นจนเป็นนิสัย

รูปที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) เตรียมความพร้อมเรียนรู้เนื้อหาจากการวิจัย 2) กลยุทธ์การเรียนรู้ เลือกใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยใช้ปัญหาจากชุมชนเป็นฐาน 3) ดำเนินการวิจัย 4) การสะท้อนคิดผ่านประสบการณ์ที่มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึก ความตระหนักรู้การวิจัย 5) ประเมินผลการเรียนรู้ โดยแนวทางนี้เน้นการพัฒนาจิตพิสัย ให้ผู้เรียนได้รู้จักกับชุมชนผ่านกระบวนการวิจัย การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ 5 ด้านคือ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) ด้านความรู้ ให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาการวิจัย และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะ

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์ตัวเลข การสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้การวิจัยได้

รูปที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐาน

ผลการดำเนินงาน

ความตระหนักรู้อยู่ในลำดับขั้นของการรับรู้ ซึ่งเป็นขั้นแรกหรือขั้นพื้นฐานของการพัฒนาขึ้นไปสู่ขั้นสูงต่อไป คือ ขั้นการตอบสนอง การเกิดค่านิยม การจัดระบบคุณค่า การสร้างลักษณะนิสัยตามแบบค่านิยมที่ยึดถือตามลำดับ ลักษณะนิสัยที่จะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้นก่อน เมื่อบุคคลนั้นมีความตระหนักรู้แล้วจึงจะพัฒนาไปสู่พฤติกรรมด้านจิตพิสัยที่สูงขึ้นต่อไปได้ (กรรณา, 2552)

1. ความหมายของความตระหนักรู้

Bloom, B. S., Hasting, T. J., and Madaus, G. F. (Bloom, B. S. et al., 1971) กล่าวว่า ความตระหนักคล้ายกับความรู้ แต่ต่างกันตรงที่ความตระหนักไม่จำเป็นต้องเน้นประสบการณ์หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ทว่าความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้าให้เกิดความตระหนักขึ้น

ศศิธร บัวทอง (ศศิธร, 2549) ให้ความหมายไว้ว่า การมีสำนึกหรือแสดงออกให้เห็นถึงการรับรู้ และพิจารณาใคร่ครวญเหตุการณ์ ประสบการณ์ที่ดำเนินไปด้วยการใช้ความคิดจดจ่อเตือนตนเองได้ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใด

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ความตระหนักรู้ คือ พฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อการรับรู้และพิจารณา ไตร่ตรองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในขณะที่มีสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบความรู้สึกนึกคิดของตนเอง กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานนอกจากต้องการส่งเสริมผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแล้วยังส่งเสริมความตระหนักรู้การวิจัยได้อีกทางหนึ่ง

2. ความตระหนักรู้การวิจัย

ความตระหนักรู้การวิจัยเป็นความสำนึกของบุคคลที่ถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมทั้งทาง ด้านอารมณ์และความรู้สึก (Affective Domain) ความรู้ (Knowledge) ที่เป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดของ ความรู้ ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) เมื่อผู้เรียนได้รับการกระตุ้น จากสิ่งเร้าหรือได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้จากการวิจัยและชุมชนเป็นฐานแล้ว จะเกิดการรับรู้ เมื่อรับรู้ในขั้นต่อ ๆ ไป ก็จะเข้าใจในสิ่งเร้านั้นจนเกิดความศรัทธาและนำไปสู่ การเรียนรู้การวิจัย มีความรู้ในสิ่งนั้นและนำไปสู่การเกิดความตระหนักรู้ด้านการวิจัย

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้ 1) เตรียม ความพร้อมเรียนรู้เนื้อหาจากการวิจัย 2) กลยุทธ์การเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยใช้ปัญหาจากชุมชนเป็นฐาน และใช้เทคโนโลยี 3) ดำเนินการวิจัย 4) การสะท้อนคิด 5) การประเมินผล สอดคล้องกับเป้าประสงค์ การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิและความตระหนักรู้การวิจัยซึ่งประกอบด้วย 5 ชั้นคือ 1) การรับรู้ การวิจัย 2) การตอบสนองต่อการวิจัย 3) การเห็นคุณค่าการวิจัย 4) การจัดระบบคุณค่าการวิจัย และ 5) การสร้างลักษณะนิสัยต่อการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานกับเป้าประสงค์การเรียนรู้ตาม กรอบมาตรฐานคุณวุฒิและความตระหนักรู้การวิจัย

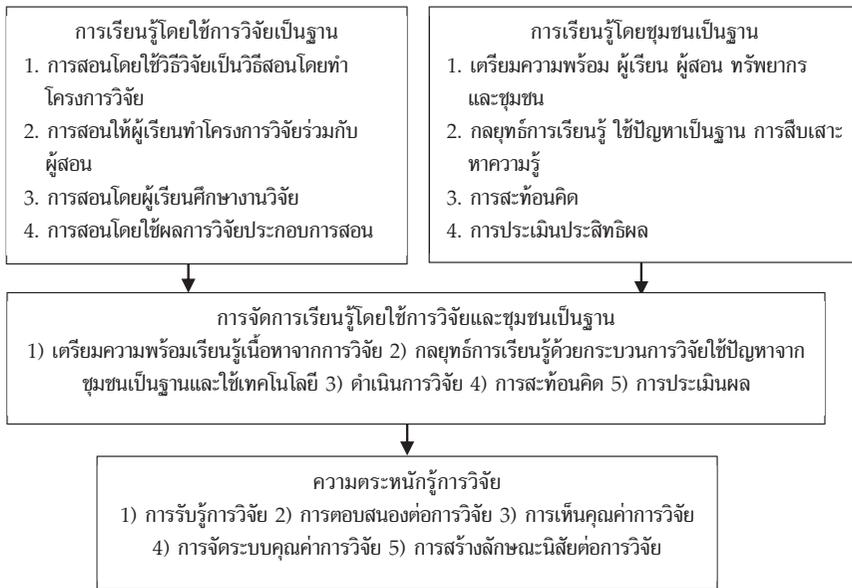
การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐาน	เป้าประสงค์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิและความตระหนักรู้การวิจัย
1. เตรียมความพร้อมเรียนรู้เนื้อหาจากการวิจัย ผู้สอนนำผลวิจัย หรือเรียน เนื้อหาในศาสตร์ แบ่งกลุ่มให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหา และได้ฝึกการวิเคราะห์ ปัญหาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในการสร้างการรับรู้ค่านิยม จัดประสบการณ์ หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้กระบวนการวิจัย ความสำคัญและ การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการรับรู้ การเต็มใจรับรู้ การควบคุมการรับรู้	1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม การรับรู้คุณค่าการวิจัยเพื่อการรับ ใช้สังคม 2. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
2. กลยุทธ์การเรียนรู้ เลือกใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย ใช้ปัญหาจากชุมชนเป็นฐาน และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการดำเนิน กิจกรรมและการสื่อสาร การดำเนินการวิจัยในชุมชน ผู้สอนจัดสถานการณ์ ให้ผู้เรียนมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็น การสืบเสาะ หาความรู้ การสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ที่ม่ประสบการณ์การวิจัย กระตุ้นให้ ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการยินยอมตอบสนอง การเต็มใจตอบสนอง และ ความพึงพอใจในการตอบสนอง	1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม การตอบสนองต่อการวิจัยเพื่อการรับ ใช้สังคม 2. ด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักการ ทฤษฎีการวิจัย 3. ด้านทักษะทางปัญญา ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาใน ชุมชน การคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา 4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม 5. ด้านทักษะการสื่อสาร

ตารางที่ 1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานกับเป้าประสงค์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิและความตระหนักการวิจัย (ต่อ)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐาน	เป้าประสงค์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิและความตระหนักการวิจัย
<p>3. ดำเนินการวิจัย ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนทำวิจัย ฝึกปฏิบัติ การลงพื้นที่ เก็บข้อมูลวิจัยในชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นการส่งเสริมการเห็นคุณค่าของการวิจัย การได้เล็งเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนหรือบุคคลอื่นเมื่อดำเนินการวิจัย ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการยอมรับในคุณค่านั้น การชื่นชมและผูกพันในคุณค่านั้น</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม การยอมรับการวิจัยเพื่อการรับใช้สังคม การชื่นชมความผูกพันในคุณค่าการวิจัย 2. ด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักการ ทฤษฎีการวิจัย 3. ด้านทักษะทางปัญญา ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในชุมชน การคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา 4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม 5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
<p>4. การสะท้อนคิด การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดผ่านประสบการณ์ที่มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึก ความตระหนักการวิจัย ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการค้นพบตนเองเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่นำไปสู่การคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยวิธีการเขียนบันทึกการสะท้อนคิด การสอบถาม การสัมภาษณ์ ประเมินผลการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้นำมาใช้ในการดำเนินการวิจัย กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการวิจัย และเกิดเจตคติที่ดีต่อการวิจัย เป็นการส่งเสริมการจัดระบบความตระหนักการวิจัย</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม การเกิดเจตคติที่ดีต่อการวิจัย การส่งเสริมการจัดระบบความตระหนักการวิจัย 2. ด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักการ ทฤษฎีการวิจัย 3. ด้านทักษะทางปัญญา ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในชุมชน การคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา 4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม 5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
<p>5. ประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินผลการจัดกิจกรรมของกระบวนการวิจัย คำถึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยมีการประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน ประเมินจากการปฏิบัติงานการวิจัย การสังเกตพฤติกรรม การสอบถาม การสัมภาษณ์ ภาระงานที่ได้รับมอบหมาย และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตนที่สะท้อนความตระหนักการวิจัยอย่างสม่ำเสมอโดยติดตามผลการปฏิบัติ และให้ข้อมูลป้อนกลับและการเสริมแรงเป็นระยะ ๆ ผู้สอนต้องกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่มีหลักยึดในการตัดสินใจ การปฏิบัติตามหลักยึดนั้นจนเป็นนิสัย</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม ตระหนักการวิจัยรับใช้สังคม 2. ด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักการ ทฤษฎีการวิจัย 3. ด้านทักษะทางปัญญา ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในชุมชน การคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา 4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม 5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานกับเป้าประสงค์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิและความตระหนักการวิจัย สามารถกำหนดกรอบแนวคิดได้ดังรูปที่ 4

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐาน ได้นำมาใช้ในการพัฒนาความตระหนักการวิจัยของนักศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 รายวิชาการวิจัยเบื้องต้นทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้ 1) เตรียมความพร้อมเรียนรู้เนื้อหาจากการวิจัย 2) กลยุทธ์การเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยใช้ปัญหาจากชุมชนเป็นฐานและใช้เทคโนโลยี 3) ดำเนินการวิจัย 4) การสะท้อนคิด 5) การประเมินผล ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความตระหนักการวิจัยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทุกชั้นอยู่ในระดับมากสามารถเรียงลำดับขั้นจากน้อยไปมาก การเห็นคุณค่าการวิจัย การจัดระบบคุณค่าการวิจัย การรับรู้การวิจัย การสร้างลักษณะนิสัยต่อการวิจัย และการตอบสนองต่อการวิจัย (บรรพต และคณะ, 2562) ดังรูปที่ 4

รูปที่ 4 กรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างความตระหนักรู้การวิจัย

สรุป

การพัฒนาผู้เรียนในระดับอุดมศึกษายุคศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย สามารถบูรณาการการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับทักษะการดำเนินชีวิตของผู้เรียน และในสังคมชุมชน ได้ทั้งในแง่ความรู้ที่ได้จากสาระวิชาหลัก ความรู้เชิงบูรณาการที่องเรียนกับชุมชน ทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการดำเนินชีวิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิคือ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านความตระหนักรู้ ค่านิยมการวิจัยรับใช้สังคม ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐานจึงเป็นวิธีการสอน ทางเลือกที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้าง องค์ความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินการวิจัยร่วมกับชุมชน พัฒนาการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในศตวรรษที่ 21 ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเต็ม ศักยภาพสู่ประชาคมโลกต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการเรื่อง การจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐานเพื่อความตระหนักรู้การวิจัยรับใช้ สังคมในระดับอุดมศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาความตระหนักรู้การวิจัยของนักศึกษา สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐาน ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

References

- กรรณา วีระธำรงกุล. (2552). การสร้างแบบวัดความตระหนักรู้ต่อผลกระทบของสภาวะโลกร้อน สำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1. กรุงเทพฯ: การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- จิตติยา เนตรวงษ์, ละมัย ร่มเย็น และพัทธนันท์ ชุมบุญ. (2561). สะเต็มในระดับอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ. ปีที่ 9, ฉบับที่ 3, หน้า 296-302
- ทศินา แคมมณี. (2562). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บรรพต พิจิตรกำเนิด, จิตติยา เนตรวงษ์, นันทวัน เรืองอร่าม, ปาณิสรา ธรรมจума และภัทลลัญช์ อุ่มบุญ. (2562). การพัฒนาความตระหนักรู้การวิจัยของนักศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
- พวงผกา ปวีณบำเพ็ญ. (2560). การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน. ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ปีที่ 1, ฉบับที่ 2, หน้า 62-71
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาวี ยินดีสุข. (2558). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไพฑูริย์ ลินลารัตน์. (2555). หลักและเทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตยศ ศศิธร บัวทอง. (2549). ผลของการใช้กิจกรรมกระบวนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมประกอบสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีต่อ ความตระหนักในปัญหาค่านิยมพึงเพื่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. กรุงเทพฯ: ปรินญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ศรียรรณ ฉัตรสุริยวงศ์. (2557). กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ลินธระวา ความดิษฐ์. (2557). การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยในระดับอุดมศึกษา. สุธธิปริทัศน์. ปีที่ 28, ฉบับที่ 85, หน้า 9-21
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2560). แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒. เข้าถึงเมื่อ (20 มีนาคม 2560). เข้าถึงได้จาก (<http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/>)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561). กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๗๐ และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม
- Bloom, B. S., Hastings, T. J., and Madaus, G. F. (1971). **Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning**. New York: McGraw-Hill Book
- McIlrath, L. and McDonnell, C. (2018). **Community-Based Learning**. Access (7 July 2018). Available (<http://www.campusengage.ie/userfiles/files/Community-Based%20Learning%20WEB.pdf>)